

स्वच्छ भारत मिशन अंतर्गत राज्यातील
ग्रामीण भागातील घनकचरा व्यवस्थापनासाठी
“ICT आधारीत स्मार्ट कचरा व्यवस्थापन
आणि देखरेख प्रणाली” (SMART WASTE
MANAGEMENT AND MONITRING
SYSTEM) तयार करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: स्वभामि-२०२४/प्र.क्र.४२/पापु-०८

७ वा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,

टिळक रोड, मंत्रालय, मुंबई-४०० ००९

दिनांक: ०६ ऑक्टोबर, २०२५.

वाचा -

१. पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग शासन निर्णय क्र.स्वभामि-२०२०/प्र.क्र.१७७/पापु-१६,
दिनांक ११ ऑक्टोबर, २०२१.
२. पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग शासन निर्णय क्र.स्वभामि-२०२०/प्र.क्र.१७७/पापु-१६,
दिनांक १५ एप्रिल, २०२५.

प्रस्तावना -

वाचा येथील संदर्भ क्र. ०१ अन्वये राज्यात दिनांक ११ ऑक्टोबर २०२१ पासून स्वच्छ भारत अभियान (ग्रा) टप्पा-२ ही केंद्र पुरस्कृत महत्वाकांक्षी योजना आर्थिक वर्ष २०२०-२१ ते २०२४-२५ या पाच वर्षांच्या कालावधीकरिता राबविण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. तसेच संदर्भ क्र.०२ येथील शासन निर्णयान्वये सदर योजनेस दि.०१ एप्रिल २०२५ ते दि. ३१ मार्च २०२६ या कालावधीपर्यंत मुदतवाढ देण्यात आली आहे. स्वच्छ भारत मिशन (ग्रा) अंतर्गत संपूर्ण राज्य मार्च २०२४ पर्यंत हागणदारी मुक्त अधिक म्हणून जाहीर करावयाचे आहे. यासाठी राज्यातील ४०२७० गावांमध्ये वैयक्तिक शौचालय याबरोबरच सांडपाणी व घनकचरा व्यवस्थापन अंतर्गतची कामे पूर्ण होणे आवश्यक आहेत. तसेच गावे हागणदारी मुक्त म्हणून जाहीर करतानाच गावात सांडपाणी व घनकचरा व्यवस्थापन अंतर्गत उपलब्ध असलेल्या विविध उपांगाचा योग्य वापर होऊन अधिक लोकसंख्येच्या गावात घनकचरा व्यवस्थापनावर नियोजित पध्दतीने काम होणे आवश्यक आहे.

०२. घनकचरा व्यवस्थापन व ग्रामीण भागातील स्वच्छतेच्या कामांच्या परिणामकारक व्यवस्थापनाकरीता राज्यातील सर्व ग्रामपंचायतमध्ये माहिती तंत्रज्ञानावर आधारित प्रणालीचा (ICT

Based) वापर केल्यास online प्रणाली द्वारे घनकचरा व्यवस्थापन बाबत वेळोवेळी माहिती उपलब्ध होऊ शकेल. तसेच ग्रामीण भागासाठी घनकचरा व्यवस्थापन आणि संनियंत्रण उपलब्ध झाल्यास ग्रामपंचायत तालुका, जिल्हा, विभाग व राज्य स्तरावर घनकचरा व्यवस्थापन संदर्भातील संपूर्ण लेखाजोखा उपलब्ध झाल्यामुळे शासन स्तरावर ग्रामीण भागासाठी स्वच्छता व पर्यावरण संदर्भात निर्णय घेणे शक्य होईल.

०३. वरील सर्व बाबी विचारात घेता, स्वच्छ भारत मिशन अंतर्गत राज्यातील ग्रामीण भागातील घनकचरा व्यवस्थापनासाठी "ICT आधारीत स्मार्ट कचरा व्यवस्थापन आणि देखरेख प्रणाली" (SMART WASTE MANAGEMENT AND MONITORING SYSTEM) स्थापन करण्याच्या प्रस्तावास मा. मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील दिनांक २६.०३.२०२४ रोजीच्या उच्चाधिकार समितीच्या बैठकीत मान्यता प्राप्त झाली आहे. त्यानुषंगाने स्वच्छ भारत अभियान (ग्रा) टप्पा-२ अंतर्गत राज्यातील ग्रामीण भागातील घनकचरा व्यवस्थापनाच्या संनियंत्रणासाठी "ICT आधारीत स्मार्ट कचरा व्यवस्थापन आणि देखरेख प्रणाली" (SMART WASTE MANAGEMENT AND MONITORING SYSTEM) तयार करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय -

स्वच्छ भारत अभियान (ग्रा) टप्पा-॥ अंतर्गत घनकचरा व्यवस्थापन हे महत्वाचे उपांग आहे. ग्रामीण भागातील घनकचरा व्यवस्थापनांतर्गत प्रत्येक रहिवासी व वाणिज्यिक प्रयोजनाच्या मालत्तामधून कचऱ्याचे संकलन, वर्गीकरण, वाहतूक व व्यवस्थापन इ. बाबींचे केंद्रीय पध्दतीने प्रभावी संनियंत्रण शास्त्रोक्त पध्दतीने होणे आवश्यक असल्याने स्वच्छ भारत मिशन अंतर्गत राज्यातील १०० गावामध्ये प्रथमतः प्रायोगिक तत्वावर घनकचरा व्यवस्थापनासाठी "ICT आधारित स्मार्ट कचरा व्यवस्थापन आणि देखरेख प्रणाली" (SMART WASTE MANAGEMENT AND MONITORING SYSTEM) तयार करण्यास या शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात येत आहे.

०२. सदर प्रकल्पाचा एकूण खर्च रु.१३९६.७८ लाख इतका असून तातडीची निकड म्हणून प्रथमतः केवळ १०० गावांमध्ये हा प्रकल्प प्रायोगिक तत्वावर राबविण्यास माहिती व तंत्रज्ञान विभागाच्या उच्चाधिकार समितीने दिलेल्या मान्यतेनुसार याकरिता येणा-या रु.३८०.६३ लाख इतक्या खर्चास मान्यता देण्यात येत आहे.

०३. प्रस्तूत प्रयोजनार्थ स्वतंत्र लेखाशिर्ष उघडण्यात येणार असून त्याबाबतच्या सूचना स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील.

०४. या बाबीकरिता येणारा खर्च नवीन लेखाशीर्षाखाली उपलब्ध होणा-या तरतुदीतुन भागविण्यात येईल.

०५. सदरचा शासन निर्णय हा मा. मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील दिनांक २६.०३.२०२४ रोजीच्या उच्चाधिकार समितीच्या बैठकीत दिलेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

०६. सदरचा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५१००६१६१४४४३७२८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(राणी देवकते)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत

१. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
२. अभियान संचालक (स्वभामि), यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
३. अतिरिक्त अभियान संचालक (स्वभामि), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
४. जिल्हा समन्वयक (स्वभाअ) तथा उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता) जिल्हा परिषद, सर्व.
५. निवडनस्ती, कार्यासन पापु-०८, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.